

Duld eru døpur mein

Herfyri góvu Hanus og Helena Samuelsen út bók tey nevna: »Duld eru døpur mein«. Bókin er ognað dótttrini Janu. Her ummælir H. T. Henriksen bókina.

Fyri nøkrum døgum síðani kom nýggj bók í bókabúðirnar. Bókin ber heitið »Duld eru døpur mein« Eftir Hanus A. Samuelsen eru rithevdunar, meðan forlagið Durhellar er útgevari.

Bókin er ognað dótttrini Janu, ið eisini hevur málað dúkin, sum priyðir bæði permuna og baksíðina. Hóast Jana er skerd bæði til líkams og sálar, so hava Helena og Hanus megnað at lata hana vera við í hesi bókutgávu. Hetta styrkir um heildina, tí Jana er upphavið til bóka-verkið, og tí rithevdarnir hava tað sjónarmið, at øll skulu kunna luttaka eftir ferimuni, sigur H. T. Henriksen m.a. í ummæli av bókini.

Tað verður torført at seta hetta verkið í bás, tí hevði verið rættari at nevnt fleiri básar, sum tað kundi staðfest. Tað fyrsta ið rennur einum í hug er, at hetta má vera eitt kronikk-savn ella blaðgreinasavn.

Eisini ber til at siga, at verkið nærkast tí, ið danir røpa »bekendelseslitteratur«, tó ikki í donskum tydingi, tá ið lesarin fær at vita, hvat rithevdurin tekst við bæði á nátt og degi. Vit kunnu eisini kalla verkið eitt kjasavn (debat-oplæg), tí nógv av tí, sum verður havt frammi, framvegis er í almennum orðskifti.

Í ummælum verður mangan sagt, at bókin hevur síðseguligt virði; hetta er óneyðugt at nevna, tí flestu bókur hava hetta virði, eisini henda.

Men hvat snýr bókin seg um? Í stuttum kann sigast, at hon snýr seg um tað stríð, sum bæði Helena og Hanus hava ligið á odda í tess at bota um kor teirra evnaveiku í okkara litla samfelag. Sjálviandi er ikki alt tað, ið Helena og Hanus hava skrivað við í hesi bók, tí so hevði hon verið væl drúgvari.

Í fororðinum siga tey sjálvi, at ætlanin við hesi bók var at siga eitt sindur um tað trongstöðu, foreldur og avvarandi at evnaveikum børnum mangan kunnu koma í, og lýsa stríðið tey seinastu árin at vinna sjálvsøgd rættindi. (...) Vit fingur so hug at savna saman okkurt av tí, vit hava borið fram í skrift og talu í 70-árunum og fram til dagin í dag. Nógv av hesum hevur kortini verið prentað fyrr sum leys brot í ymiskum bløðum og tíðarritum.

Helena eigur 19 greinar, Hanus eigur 13, og sonurin Óli eigur eina, sostatt eru 33 »greinar« á alt.

Løgin er lagnan

Sum øllum kunnugt hevur Helena Samuelsen verið formaður í foreldrafelagnum Javna frá tí felagið varð stovnað í 1971 fram til 1978, og sat seinni eitt skeið í nevndini. Helena er soleiðis gomul í garði, og

hóast hon ikki hevur garðin um hond, tí onnur hava tikið við, so eigur felagið og øll tey, ið geva evnaveikum ans, eina ríka keldur at oysa av. Tað verður neyvan evni, ið lesarin ikki fær umrøtt ella spurningar, sum ikki verða svaraðir, tá ið bókin er lisin.

Upprunin til livsroyndir rithevdanna innan hetta serliga økið er dóttirin Jana, sum í dag er 18 ár. Helena greiðir í bókini frá, hví ssu tað kendist at fáa Janu: »Áðrenn áttu vit ein raskan drong. Men hetta sjálv at føða eitt evnaveit barn var heilt ódrúgvandi enn at kenna til evnaveik frá bókum og skólum.« Og tað sum man hava kveit stríðsfýsni hennara, er helst tann vana støða, sum var í Føroyum um tað mundið.

Snøgt sagt øll øki viðvíkjandi evnaveikum føroyingum var eitt ódrúgvandi lendi. Fyrsta uppgávan, ið hetta nýggja felagið fekk — ella rættari sagt, felagsins stovningarneisti — var at støða teim ætlaðu sparitiltekunum sum danska stjórnið hevði sett í verk. Leingi hevði verið í umbúnað at byggja ein risastovn til evnaveik í Føroyum. Hesi skuldi rúma 80 fólkum. Seinni í bókini fær les-

arin at vita, at einki er so ilt, at tað ikki er gott fyri okkurt, tí ein tilíkur stovnur als ikki hevði samsvarað við tey sjónarmið, ið foreldur og serkøn annars gjørdur sær um tílika bygging til evnaveik.

Tað tykist sum Helena hevur tikið til sín yvirlysing Sameindu Tjóða, og gjørt hana til virkisskrá sína í stríðnum at bota um kor teirra evnaveiku. Helena setir fram seks setningar úr somu yvirlysing, sum fáa týðning fyri hennara støðu til øll ml, hon verður noyðd at taka støðu til sum foreldur, formaður í Javna og sum virkið menniskja.

Tað fyrsta hon tekur fram er rættin til lívið. Øll hava vit fingið lívið til gávus, og eingin okkara kann gera við, at vit eru komin inn í henda heim, og meðan kariatíðið kann takast av, má menniskjað eiga livsrætt, og eigur eitt menniskja livsrætt, skal eisini vera livgáð um tað, um tað ikki kann livbjarga sær sjálvum.

Rættin til foreldur sini — tí hvør kann geva teimum stórra kærleika enn faðir og móðir.

Rættin til systkini, tí hvør skilur tey betur enn systir og bróðir.

Rættin til heimið, har tað evnaveika barnið

kanska aftan á mong ár kennir bert sína egna song ella okkurt av tí, tað spælir við.

Rættin til heimbygðina. Rættin til heimlandið.

Tá ið ein hevur tikið greiða støðu, sum Helena hevur gjørt her, fær tað sjálvandi fylgjur fyri allar hennara stødutakanir rundan um evnaveik. Og støðu hevur hon tikið. Tað er neyvan síða í bókini, har hon ikki roynir at sannføra og grunda sína stødutakan.

Fátt er sum faðir, einki er sum móðir

Yvirskriftin sipar ikki til nakra góðskumeting, heldur er tað bytið millum høvundarnar í bókini her verður hugsað um. Hanus eigur 13 í alt 33 greinum. Hanusar lutur hevur ikki ligið eftir, tá tað snýr seg um at bota um kor teirra evnaveiku.

Hanus tók sær av blaðnum Javna í fleiri ár. Tað er tyðilgur munur á tí sum Hanus skrivar og tí, ið Helena letur úr hond. Málsliga er dygdin altíð í lagi hjá báðum tveimum. Tann stórur munurin er tað málsliga lyndið: Hanus er ógvuliga varin og leggur seg meir á skaldsliga bógvin. Tó kastar hann tann varliga hamin av sær viðhórt.

Í greinini »Hann má lúta, ið minni mår«, spyr hann: »Hevur samfelagið ikki ráð at veita hjálp? Tá vit hyggja eftir, hvussu

samfelagið annars letur til ymiskt, kunnu vit, ið hvussu er sum avvarða, ikki siga annað, enn at her skortar viljin og tað í størum.»

Hanus legði blaðið frá sær í 1978 við hesum orðum: »Meðan Helena hevur verið formaður í felagnum, havi eg sjálvur arbeitt við blaðutgávu. Tað, at vit saman hava kunnað arbeiðt innanfyri í hesum felag, sum hevur okkara strísta áhuga, hevur verið okkum ein gleði og vónandi felagnum at gagni. Nú halda vit tað vera rætt, at vit isenn leggja frá okkum og geva plass fyri øðrum. Og vit ynskja bæði felagi og blaði góðan byr. Maður kemur í mans stað.«

Einki hóvasták, Hanus er lídugur við sin arbeiðssetning.

Í samband við »Ár teirra breikaðu« varð lýst til eina kapping, har fólk kundu skriva søgur, hoyrispøl, sjónleikir ella yrkingar, sum skuldu lýsa víður-skiftini hjá breikaðum fólki í Føroyum.

Sonur Helenu og Hanus, Óli, royndi seg og vann 1. virðislonina fyri stuttsgøuna »Pinkubarnið eg«. Óli letur okkum uppliva pinkubarnatiðina ígjøgnumeyguni á einum breikaðum barni. Ein sera kensluborin stuttseta, sum neyvan kann skrivast av einum 18 ára gomlum dreingi uttan at hava livsroyndir av evnaveikum systkjum.

Framhald á síðu 6

Ein milliard í uttanlands-skuld í 1981 — fyra í 1985

— ella at siga eitt og gera tað óvugta í politikki. Birgir Mohr, valevni javnaðarfloksins í Sandoyinni skrivur

Upp undir seinasta val segði sambandsformaðurin, núverandi løgmaður, at uttanlandsskuldin var alt ov stór blivin undir leiðslu javnaðarfloksins við árslok 1980. Tá var uttanlandsskuldin umleið 800-900 milliónir kr. Tá komið var út á varið 1981, og allar uppperðir fyriløgu, rakk henda skuld til umleið 1 milliard krónur.

Tann skuldin var ábyrgd javnaðarfloksins og táverandi landsstýrisins. Tað víðurkenna allar triggir landsstýrisflokkanir tá, javnaðarfólk gera

tað eisini.

Nýtt landsstýri kom undir leiðslu sambandsflokksins, og harra Pauli Ellefsen fór nú undir at bota um støðuna við uttanlandsskuldini og hevur nú skjótt gjørt tað í 4 ár, soleiðis, at uttanlandsskuldin kundi verða lutfalsliga minni við árslok 1984.

Men hvat er hent? Jú uttanlandsskuldin er í dag umleið 3 milliardir, og løgtingsformaðurin segði frá tingins røðarapalli fyri opnari mikrofón, at henda skuld kom upp á 4 milliardir, tá alt varð upp-

gjørt út á varið 1985. Tingformaðurin, Jógvan Sundstein, er eisini grannskoðari, hann er leiðari fólka floksins og limur av samgonguni og hann sigur helst satt.

So harra løgmaður, Pauli Ellefsen, verið nú ein maður og viðgangið, at tit hava sagt eitt og gjørt tað beint mótsatta. Tit søgdu, uttanlandsskuldin fór at vera minnandi, tí hon var ov høg, men tit hava meira enn trifaldað hana, so hvørt mansbarn í Føroyum nú eigur at vænta yvir skattin at gjalda av her upp á nógv

ár framyr.

At geva øðrum skuldina fyri gongdina seinastu 4 árin enn Føroya landsstýri og løgtings-samgonguni er bert uttanumsnakk — Tygum, harra løgmaður, eiga fyrstur av øllum ábyrgdina fyri hesa støðu.

Harra Pauli Ellefsen er nú komin so langt, at hann er samdur við Javnaðarmonnum um, at uttanlandsskuldin er ov stór — ov nógv vaksin undir hansara leiðslu. Tað ger hann klókt, tí hvør føroyingur skilur — eisini hvør sambandsmaður — at fyra

milliardir í 1985 er meira milliard krónur í 1981 enn triggjar ferðir eina prísnum.